

9DE VERGADERING

VERGADERING VAN DINSDAG 7 JULI 1959

(Bijeenroepingsuur 1 namiddag)

Mededeling van de inhoud van een door de Voorzitter namens de Kamer aan de Voorzitter van de Kamer der Volksvertegenwoordigers te Brussel gezonden telegram ter gelegenheid van het huwelijk van Prins Albert en Prinses Paola en van het ontvangen antwoord-telegram. — Ingekomen stukken. — Verslagen uitgebracht over wetsontwerpen. — Aanneming voor kennisgeving van een regeringsbeleid. — Mededeling van de benoeming van de voorzitter van een bijzondere commissie. — Mededeling van een besluit van de Centrale Afdeling. — Benoeming van leden en plaatsvervangende leden van een bijzondere commissie. — Regeling van de werkzaamheden. — Aanneming van wetsontwerpen. — Behandeling en aanneming van het wetsontwerp Wijziging van hoofdstuk V der rijksbegroting voor het dienstjaar 1958 (Toeslagen aan gepensioneerden ten laste van het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds). — Aanneming van wetsontwerpen. — Interpellatie van de heer Bakker met betrekking tot het op 6 mei 1959 met de Verenigde Staten van Amerika gesloten verdrag over het militaire gebruik van kernenergie. — Indiening, behandeling en verwerping van een motie van orde van de heer Bakker c.s. betreffende het indienen van een goedkeuringswet met betrekking tot het op 6 mei 1959 met de Verenigde Staten van Amerika gesloten verdrag over het militaire gebruik van kernenergie. — Behandeling en aanneming van het wetsontwerp Wijziging van de Vestigingswet Kleinbedrijf 1937 en van de Vestigingswet Bedrijven 1954. — Indiening, behandeling en verwerping van een motie van orde van de heer Reehorst betreffende de verkoop van diepvriespluimvee. — Schorsing en hervatting van de vergadering. — Benoeming van leden en plaatsvervangende leden van een bijzondere commissie. — Behandeling van het wetsontwerp. — Wijziging van de Wet op de lijkbezorging. — *Avondvergadering*. — Behandeling en aanneming van het wetsontwerp Wijziging van de Wet op de lijkbezorging. — *Comitégeneraal*.

Voorzitter: de heer Kortenhorst

Tegenwoordig zijn 121 leden, te weten:

de heren Kortenhorst, Drogen, Peschar, Hofstra, Van Dongen, De Ruiter, Van Vliet, Patijn, Van Dijk, mejuffrouw Knol, de heren Van den Heuvel, Van der Zanden, Westerhout, Engelbertink, Maenen, Laan, Weijters, mejuffrouw Schilthuis, de heer Kranenburg, mejuffrouw Lemaire, de heren Baart, Bommer, Roemers, mejuffrouw Nolte, de heren Kramer, Kok, Fens, Reehorst, Scheps, Vondeling, Franssen, Albering, Koopman, Janssen, Stokman, mevrouw De Roos-Oudegeest, de heren De Kadt, Vermooten, Zwanikken, mevrouw Tellegen-Veldstra, de heren Assmann, Mulders, Brouwer, Blaisse, Kikkert, Van Thiel, Witte, Couzy, Van der Goes van Naters, Van

Voorzitter

Rijkevorsel, E. A. Vermeer, Moorman, mevrouw Heroma-Meilink, de heer De Graaf, mevrouw Stoffels-van Haaften, de heren Corver, Van der Mei, Schuitemaker, Den Hartog, Zeegering Hadders, Oud, Visser, B. P. van der Veen, Roosjen, Van Maastricht, jonkvrouwe Wittewaall van Stoetwegen, de heren Schuijt, Wierda, W. J. G. Peters, Samkalden, Bakker, Beerink, Bogaers, Van Meel, Van Doorn, Kodde, Versteeg, Bruins Slot, Berkhouwer, Cornelissen, Korteweg, Verkerk, Lankhorst, Vrolijk, Blom, Van der Peijl, Van de Wetering, Lucas, Van Eibergen, Kieft, Zandt, Van Nierop, Geertsema, Willems, Duynstee, Romme, Van Lienden, Koersen, Van Leeuwen, N. van der Veen, Van Dis, Aantjes, Ruygers, Posthumus, Andriessen, Van den Tempel, Den Uyl, Meulink, Smallembroek, Daams, Suurhoff, Berger, Biesheuvel, Borst, mevrouw Kuiper-Struyk, de heren De Groot, Roolvink, mejuffrouw Ten Broecke Hoekstra, de heren Welter, Diepenhorst, Van Eijsden,

en de heer De Quay, Minister-President, Minister van Algemene Zaken, de heer Korthals, Vice-Minister-President, Minister van Verkeer en Waterstaat, Minister van Zaken Overzee a.i., de heer Toxopeus, Minister van Binnenlandse Zaken, de heer Van den Bergh, Minister van Defensie, en de heer Veldkamp, Staatssecretaris van Economische Zaken.

De **Voorzitter**: Door mij is namens de Kamer een telegram gezonden aan de Voorzitter van de Kamer der Volksvertegenwoordigers te Brussel, ter gelegenheid van het huwelijk van Prins Albert en Prinses Paola, van de volgende inhoud:

„Als voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal sluit ik mij van ganser harte aan bij de vreugde van de Koninklijke familie en van het Belgische volk bij gelegenheid van het huwelijk van Prins Albert en Prinses Paola. Moge Gods zegen het jonge paar op zijn levensweg vergezellen.

Kortenhorst.”

Ik mocht van de Voorzitter van de Kamer van Volksvertegenwoordigers een telegram van de navolgende inhoud ontvangen:

„De Kamer van Volksvertegenwoordigers dankt ten zeerste voor de blijken van sympathie, die haar in naam van de Tweede Kamer der Staten-Generaal zijn betuigd ter gelegenheid van de gelukkige gebeurtenis, waarin ons land zich verheugt. Dit is een nieuw bewijs van de vriendschap tussen onze beide volken, die in de komende dagen andermaal tot uiting zal komen bij het bezoek van Koning Boudewijn aan Nederland en zijn Doorluchtige Vorstin.

Voorzitter Kronacker.”

Ik deel aan de Kamer mede, dat zijn ingekomen:

1°. berichten van leden, die verhinderd zijn de vergadering bij te wonen:

van de heer Baeten, wegens ziekte, ook de volgende week;
van mejuffrouw De Vink, mevrouw Someren-Downer en de heer Schmal, wegens verblijf buitenslands, ook de volgende week;

van de heer Kolfshoten, wegens verblijf buitenslands;

van de heren Kleijwegt, Van Koeverden en A. R. Vermeer, wegens het bijwonen van een vergadering van de Provinciale Staten van Gelderland;

van de heer Schurer;

van de heer De Vreeze, wegens ziekte;

van de heer Tans, wegens het bijwonen van een vergadering van de gemeenteraad van Maastricht.

Deze berichten worden voor kennisgeving aangenomen:

TWEDE KAMER

Voorzitter

2°. een missive van de heer M. R. H. Calmeyer, waarbij hij ontslag neemt als lid van de Tweede Kamer met ingang van 19 juni 1959 in verband met zijn benoeming tot Staatssecretaris van Defensie.

Van de inhoud van dit schrijven is mededeling gedaan aan de Voorzitter van het Centraal Stembureau voor de verkiezing van de leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal;

3°. een missive van de Voorzitter van het Centraal Stembureau voor de verkiezing van de leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, ten geleide van een afschrift van zijn besluit van 24 juni jl., waarbij de heer H. M. Gerbrandy, te Nijland, wordt benoemd verklaard tot lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal in de vacature, ontstaan door het aftreden van de heer M. R. H. Calmeyer als lid der Kamer.

Deze missive zal worden gesteld in handen van de te benoemen commissie voor het onderzoek van de geloofsbrief van het in de plaats van de heer Calmeyer nieuw opredende lid der Kamer;

4°. tien Koninklijke boodschappen, ten geleide van de volgende wetsontwerpen:

Wijziging van hoofdstuk X der rijksbegroting voor het dienstjaar 1959 (Bijdrage ter verlichting van de toestand waarin de kolennijindustrie verkeert als gevolg van de uitzonderlijke opeenhoping van kolenvoorraden) (5517);

Regelen betreffende het accountantswezen (Wet op de Registeraccountants) (5519);

Herziening van de regeling omtrent het beheer van de voogd, de ouder en de curator en wijziging, in verband daarmee, van het Burgerlijk Wetboek, het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering en de Postspaarbank 1954 (5520);

Naturalisatie van Heinz Günter Behrens en 33 anderen (5521);

Goedkeuring van een verlenging van de huur van een gedeelte van een kantoorgebouw aan het Spui nr. 32, Kalvermarkt nr. 28 en Bagijnestraat nr. 27 te 's-Gravenhage (5522);

Wijziging van hoofdstuk X der rijksbegroting voor het dienstjaar 1958 (5527);

Wijziging van de Leningwet 1959, *Staatsblad* 69 (5528);

Wijziging van hoofdstuk XI der rijksbegroting voor het dienstjaar 1959 (5531);

Naturalisatie van Gerrit Hendrik Alink en 19 anderen (5532);

Wijziging van hoofdstuk IX A der rijksbegroting voor het dienstjaar 1958 (Financiering woningbouw) (5533).

Deze wetsontwerpen zullen met de daarbijbehorende stukken worden gedrukt en rondgedeeld, voor zover dat niet reeds is geschied;

5°. afschriften van de volgende Koninklijke besluiten:

een, van 9 juni 1959, houdende eervol ontslag van dr. A. H. Günther als secretaris-generaal van het Ministerie van Volkshuisvesting en Bouwnijverheid en benoeming tot secretaris-generaal van het Ministerie van Binnenlandse Zaken;

een, van 13 juni 1959, houdende benoeming van de heer B. Roolvink tot Staatssecretaris van Sociale Zaken en Volksgezondheid;

een, van 16 juni 1959, houdende benoeming van de heren G. C. Stubenrouch en mr. Y. Scholten tot Staatssecretaris van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen;

een, van 18 juni 1959, houdende benoeming van de heer M. R. H. Calmeyer tot Staatssecretaris van Defensie;

een, van 25 juni 1959, houdende benoeming van de kapitein ter zee P. J. S. de Jong tot Staatssecretaris van Defensie.

Deze stukken worden voor kennisgeving aangenomen;

6°. een missive van de Eerste Kamer, houdende kennisgeving, dat zij zich heeft verenigd met het haar door de Tweede Kamer toegezonden voorstel betreffende een Algemene wet inzake rijksbelastingen.

Deze missive wordt voor kennisgeving aangenomen;

7°. de volgende missives van de Minister van Buitenlandse Zaken:

een, ten geleide van *Tractatenblad* 1959, nr. 43, waarin is opgenomen de tekst van de op 3 maart 1959 te Warschau gesloten Handelsovereenkomst tussen het Koninkrijk der Nederlanden, het Koninkrijk België en het Groothertogdom Luxemburg enerzijds, en de Volksrepubliek Polen anderzijds (5515);

een, ten geleide van *Tractatenblad* 1959, nr. 44, waarin is opgenomen de tekst van de op 3 maart 1959 te Warschau gesloten betalingsovereenkomst tussen het Koninkrijk der Nederlanden, het Koninkrijk België en het Groothertogdom Luxemburg enerzijds en de Volksrepubliek Polen anderzijds (5516);

een, ten geleide van *Tractatenbladen* 1958, nrs. 136 en 154, waarin zijn opgenomen de tekst van de op 22 juli 1958 te Belgrado tussen het Koninkrijk der Nederlanden en de Federale Volksrepubliek Zuidslavië gesloten Overeenkomst tot schade-loosstelling voor Nederlandse belangen in Zuidslavië, welke zijn getroffen door Zuidslavische nationalisatiemaatregelen (5518) (R 144);

een, ten geleide van de *Tractatenbladen* 1958, nrs. 156 en 159, nr. 16, waarin zijn opgenomen de op 30 juni 1958 te Oslo tussen het Koninkrijk der Nederlanden en het Koninkrijk Noorwegen gesloten overeenkomsten inzake schadeloosstelling voor oorlogsschade en geroofde effecten (5526);

een, ten geleide van *Tractatenblad* 1959, nr. 17, waarin is opgenomen de tekst van de op 19 september en 10 oktober 1958 te Bonn tussen de Nederlandse Regering en de Duitse Bondsregering gewisselde nota's, houdende een overeenkomst inzake het vergemakkelijken van het overnemen van personen aan de grens (5529);

een, ten geleide van *Tractatenbladen* 1959, nrs. 4 en 39, waarin zijn opgenomen de teksten van de op 28 november 1958 te Monrovia tussen het Koninkrijk der Nederlanden en de Republiek Liberia gesloten Overeenkomst inzake het vestigen en onderhouden van luchtdiensten (5530) (R 145).

Deze missives zijn reeds gedrukt en rondgedeeld; de *Tractatenbladen* zijn nedergelegd ter griffie, ter inzage van de leden;

8°. een missive van de Minister-President, Minister van Algemene Zaken, ten geleide van de nota inzake enkele hoofdpunten van het sociaal-economisch beleid in de naaste toekomst (5524).

Deze stukken zijn reeds gedrukt en rondgedeeld;

9°. een missive van de Staatssecretaris van Algemene Zaken, ten geleide van een aantal jaarverslagen van bedrijfslichamen.

Deze missive, welke niet zal worden gedrukt, wordt voor kennisgeving aangenomen; de jaarverslagen zijn geplaatst in de boekerij der Kamer;

10°. de volgende missives van de Minister van Financiën: een, ten geleide van een staat van kredieten ten laste van de hoofdstukken der rijksbegroting en van de begroting van het Zuiderzeefonds voor het dienstjaar 1959, welke zijn verleend met toepassing van het 2e lid van artikel 15 der Comptabiliteitswet (5523).

Deze missive, welke reeds is gedrukt en rondgedeeld, zal worden gesteld in handen van de vaste Commissie voor de Rijksuitgaven;

Voorzitter

een, ten geleide van een overzicht van de door het Rijk geheven middelen op ultimo mei 1959.

Deze missive, welke niet zal worden gedrukt, wordt voor kennisgeving aangenomen; een exemplaar van het overzicht is reeds aan de leden toegezonden;

11°. een missive van de Minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen, ten geleide van het verslag van de Nederlandse organisatie voor zuiver wetenschappelijk onderzoek (5525).

Deze missive, welke reeds is gedrukt en rondgedeeld, wordt voor kennisgeving aangenomen; een exemplaar van het verslag is reeds aan de leden toegezonden;

12°. een missive van de Staatssecretaris van Economische Zaken, houdende intrekking van het wetsontwerp Vaststelling van regelen betreffende het Accountantswezen (26).

Deze missive, welke reeds is gedrukt en rondgedeeld, wordt voor kennisgeving aangenomen;

13°. een missive van de Minister van Landbouw en Visserij, houdende intrekking van het wetsontwerp Wijziging van de Boterwet (5338).

Deze missive, welke reeds is gedrukt en rondgedeeld, wordt voor kennisgeving aangenomen;

14°. een missive van de Minister van Maatschappelijk Werk, ten geleide van het rapport „Ambonezen in Nederland”, uitgebracht door de commissie, onder voorzitterschap van mevrouw dr. H. Verwey-Jonker.

Deze missive, welke reeds is gedrukt en rondgedeeld, wordt voor kennisgeving aangenomen; het rapport is geplaatst in de boekerij der Kamer;

15°. een missive van de Minister van Zaken Overzee a.i., ten geleide van de begroting met werkplan voor 1958 van het Tienjarenplan voor Suriname (5300, hoofdstuk XIII, nr. 16).

Deze missive, welke reeds is gedrukt en rondgedeeld, wordt voor kennisgeving aangenomen; de begroting is nedergelegd ter griffie, ter inzage van de leden;

16°. een missive van de Gouverneur van Suriname, ten geleide van een verslag van de Staten van Suriname, betreffende het ontwerp van rijkswet Verhoging van de deelnemingen in de Bretton Woods-instellingen (5504) (R 142).

Het verslag van de Staten van Suriname is reeds gedrukt en rondgedeeld;

17°. een missive van de griffier van de delegaties naar internationale parlementaire vergaderingen, houdende mededeling, dat de gezamenlijke Nederlandse leden naar internationale parlementaire delegaties hebben voorgedragen als lid van de Gemengde commissie van toezicht op de griffie dier delegaties mevrouw mr. J. M. Stoffels-van Haften, zulks ter vervulling van de vacature, ontstaan door de benoeming van de heer H. A. Korthals tot Minister van Verkeer en Waterstaat.

Deze missive wordt voor kennisgeving aangenomen;

18°. de volgende adressen:

een, betreffende de ontwerp-Prijzenwet, van de Nederlandse Maatschappij tot Bevordering der Tandheelkunde, te 's-Gravenhage;

een, betreffende de ontwerp-Wet op de Ruimtelijke Ordening, van de Samenwerkende Kamers van Koophandel en Fabrieken voor Maastricht, voor de Mijnstreek, voor Midden-Limburg en voor Noord-Limburg, te Maastricht;

een, betreffende de ontwerp-Financiële verhoudingswet 1959, van het gemeentebestuur van 't Zandt (Gr.);

een, van de Bond van Land- en Zuivelarbeiders, te Groningen, betreffende de ingevolge de e.a.o. voor arbeiders bij de cultuurtechnische werken gedane nabetaling;

een, van D. J. Lammers, te Breda, ten vervolge op zijn vorige adressen, houdende verzoek om gratie;

een, van Cojabé en Soester chemische Industrie, te Soest, houdende verzoek te willen bevorderen, dat aan één der werknemers alsnog de z.g. kraamgelduitkering wordt toegekend;

een, van J. Chr. Hagelen, te Amsterdam, ten vervolge op zijn vorige adressen, betreffende algehele ontwapening;

een, van W. Burer, te Zoeterwoude, betreffende de korting op de ambtelijke pensioenen bij gelijktijdig genot van een uitkering krachtens de Algemene Ouderdomswet;

een, van W. H. Horseling, te Lhee, betreffende de bevordering van de particuliere woningbouw;

een, van W. G. H. de Bie, te 's-Gravenhage, houdende verzoek om toekenning van een schadevergoeding;

een, van A. E. D. Schrantée, te Ede, houdende verzoek haar de Nederlandse nationaliteit te verlenen en haar echtscheiding te willen bevorderen;

een, van Sie Chin Tong, te Djakarta, houdende verzoek hem de Nederlandse nationaliteit te verlenen;

een, van de Nederlandse Bond voor Ouden van Dagen, te Rotterdam, betreffende verhoging van de wintertoeslagen op uitkeringen van maatschappelijk hulpbetoon.

Deze adressen zullen worden gesteld in handen van de daarvoor in aanmerking komende commissies;

19°. de volgende telegrammen:

twee, betreffende perspublicaties inzake onwettige briefcensuur in Nederlands Nieuw-Guinea, van:

de Stichting Katholieke Pers, te Hollandia;

de Handelsvereniging, te Hollandia;

een, van een aantal ambtenaren van de R.W.P., te Amsterdam, betreffende spoedige uitbetaling van 4 pct. salarisverhoging;

een, van bezoekers van een openbare vergadering van de Vredesraad te Amsterdam, betreffende het atoomverdrag met Amerika;

een, van een aantal bouwvakarbeiders, werkzaam bij de firma Fokkens en Geel, te Amsterdam, betreffende de wenselijkheid van een topconferentie.

Deze stukken zullen worden nedergelegd ter griffie, ter inzage van de leden;

20°. de volgende missives:

een, met bijlagen, van H. E. I. H. Koopmann, te 's-Gravenhage, betreffende de in het verslag van de Commissie onderzoek militair Aankoopbeleid over hem gemaakte bemerkings.

Deze missive met de daarbijbehorende stukken zal worden nedergelegd ter griffie, ter inzage van de leden;

een, van dr. W. H. van Dobben en 4 anderen, te Amsterdam, betreffende het op 6 mei jl. met de Verenigde Staten gesloten verdrag over het militaire gebruik van kernenergie;

een, van de Vereniging voor handel en nijverheid, te Franeker, betreffende het niet-aanwijzen van Franeker als kerngemeente.

Deze stukken zullen worden nedergelegd ter griffie, ter inzage van de leden.

Voorzitter

21°. de volgende afschriften van missives:

een, van P. E. J. Vorenkamp, te Middelburg, aan Hare Majesteit de Koningin, betreffende de nationaliteit van Albert Kessel;

een, van A. van Rijsbergen, te Hooge Zwaluwe, en M. Proper, te Moerdijk, aan de raad der gemeente Hooge en Lage Zwaluwe, betreffende de haven te Lage Zwaluwe.

Deze stukken zullen worden nedergelegd ter griffie, ter inzage van de leden;

22°. een motie, aangenomen in een openbare vergadering van arbeiders in Emmercompasuum op 3 juli 1959, betreffende de nieuwe c.a.o. voor cultuurtechnische werken.

Dit stuk zal worden nedergelegd ter griffie, ter inzage van de leden;

23°. een verklaring van adhesie van de Bond van gepensioneerden bij de Ned. spoor- en tramwegen aan het adres van het hoofdbestuur van de Alg. Ned. bond van gepensioneerden inzake de compensatie voor de huurverhoging.

Dit stuk zal worden nedergelegd ter griffie, ter inzage van de leden;

24°. de volgende boek- en drukwerken:

van de bibliothecaris van de Katholieke Economische Hogeschool te Tilburg, het academisch proefschrift van A. J. Fr. Maenen: „Petrus Regout 1801—1878”;

van de bibliothecaris van de Gemeentelijke Universiteit te Amsterdam, het academisch proefschrift van Joh. de Vries: „De economische achteruitgang der republiek in de achttiende eeuw”.

van de bibliothecaris van de Economische Hogeschool te Rotterdam, de volgende academische proefschriften:

van W. H. Kemmers: „De plaats van de Nederlandse groente- en fruitteelt in West-Europa”;

van L. H. Klaassen: „Richtlijnen voor het toegepast economisch onderzoek”;

van H. Mazumdar: „Business saving in India”;

van de Hoofddirectie van de Staatsmijnen in Limburg, het jaarverslag van de Staatsmijnen over 1958;

van de directie van de Koninklijke Luchtvaart Maatschappij, het jaarverslag over 1958;

van de Topografische Dienst, het jaarverslag over 1958.

Deze boek- en drukwerken zullen worden geplaatst in boekerij der Kamer.

De Voorzitter: Verder deel ik mede, dat de verslagen gereed zijn van:

de bijzondere commissie voor het wetsontwerp Wijziging van de Vestigingswet Kleinbedrijf 1937 en van de Vestigingswet Bedrijven 1954 (5398);

de vaste Commissie voor Justitie omtrent het wetsontwerp Enkele wijzigingen van de Wet op de justitiële documentatie en op de verklaringen omtrent het gedrag (5401);

de vaste Commissie voor Binnenlandse Zaken omtrent het wetsontwerp Wijziging van de Wet op de lijkbezorging (5257);

de vaste Commissie voor Financiën omtrent het wetsontwerp Verhoging van de deelnemingen in de Bretton Woods-instellingen (5504) (R 142);

de vaste Commissie voor Volkshuisvesting en Bouwnijverheid omtrent het wetsontwerp Verklaring van het algemeen nut der onteigening van percelen, erfdiensbaarheden en andere zakelijke rechten, nodig ten behoeve van de uitvoering van het rehabilitatieplan voor de Grote Stokstraat e.o. te Maastricht (5477);

de vaste Commissie voor Verkeer en Waterstaat omtrent het wetsontwerp Wijziging van de begroting van inkomsten en uitgaven van het Zuiderzeefonds voor het dienstjaar 1958 (5462);

de vaste Commissie voor de Naturalisaties omtrent de wetsontwerpen:

Naturalisatie van Josef Heinrich Jakobs en 21 anderen (5427);

Naturalisatie van Hill, Max Curt en 24 anderen (5448);

Naturalisatie van Frits- en Catharina Henriette van der Klok (5482);

Naturalisatie van Fleck, Richard en 19 anderen (5501);

Naturalisatie van de Boer Ver Voorn, Marie Louise (5502);

Naturalisatie van Domburg, Karel Willy en 19 anderen (5503);

Naturalisatie van Kohl, Arthur Matthias en 22 anderen (5507);

Naturalisatie van Bogdali, Jan Tadeusz en 19 anderen (5508);

Naturalisatie van da Cunha, Theodoor Eduard Salomon en 19 anderen (5510);

Naturalisatie van Arkell, Edwin Johan Inglis en 18 anderen (5513);

de vaste Commissie voor de Rijksuitgaven omtrent:

Rekening van ontvangst en uitgaaf der 4½ pct. lening 1958 ten laste van de Staat der Nederlanden, uitgegeven krachtens de Leningwet 1955 (*Stb.* 348), gewijzigd bij de wet van 25 juni 1858 (*Stb.* 314) (5456);

Rekening van ontvangst en uitgaaf der 4½ pct. onderhandse lening 1958 ten laste van de Staat der Nederlanden, uitgegeven krachtens de Leningwet 1955 (*Stb.* 348), gewijzigd bij de wet van 25 juni 1958 (*Stb.* 314) (5457);

Verslag, ingevolge artikel 69 van het Grootboekbesluit 1913 (*Stb.* 345) van de stand der Staatsschuld op ultimo van het jaar 1958, zomede van de verschillende verrichtingen bij de Grootboeken der Nationale Schuld gedurende het jaar 1958 (5474);

Verslag betreffende het Waarborgfonds Rechtsherstel over de jaren 1955 en 1956 (5479).

Deze verslagen zijn reeds gedrukt en rondgedeeld.

De Voorzitter: Aangezien door geen van beide Kamers der Staten-Generaal, noch door de Gevolmachtigde Ministers van Suriname, onderscheidenlijk van de Nederlandse Antillen, binnen de termijn, bedoeld in artikel 61 der Grondwet, de wens te kennen is gegeven, dat de Overeenkomst betreffende zeelieden-vluchtelingen, op 23 november 1957 te 's-Gravenhage tot stand gekomen (5495) (R 140), welke overeenkomst op 19 mei jl. ter griffie is ontvangen, aan de uitdrukkelijke goedkeuring van de Staten-Generaal zal worden onderworpen, stel ik voor, dit stuk voor kennisgeving aan te nemen.

Daartoe wordt besloten.

De Voorzitter: Ik deel aan de Kamer mede, dat de bijzondere commissie voor de brief van de Staatssecretaris van Economische Zaken en van de Minister van Justitie ten geleide van de ontwerp-Benelux-merkenregeling (5470) tot haar voorzitter heeft benoemd de heer Samkalden.

Verder deel ik aan de Kamer mede, dat de Centrale Afdeling met eenparigheid van stemmen heeft besloten het wetsontwerp tot wijziging van de Leningwet 1959, *Stb.* 69 (5528) te verzenden naar de vaste Commissie voor Financiën.

Ik stel voor, de bijzondere commissie voor het wetsontwerp Vaststelling van overgangsregelen met het oog op de inwerking-treding van de nieuwe voorschriften nopens de ruimtelijke ordening en de volkshuisvesting (Overgangswet ruimtelijke

Voorzitter

ordening en volkshuisvesting) (5455), in afwijking van het Reglement van Orde te doen bestaan uit 11 leden, ieder met een plaatsvervanger.

Daartoe wordt besloten.

De **Voorzitter**: Ik benoem in deze commissie:

tot leden de heren Drosen, Van Dis, Van Vliet, Beernink, Bommer, Ritmeester, Biewenga, De Graaf, Peschar, Westerhout en Lankhorst,

en tot hun plaatsvervangers resp. de heren Van Koeverden, Welter, Van der Ploeg, Diepenhorst, Van der Goes van Naters, mevrouw Stoffels-van Haaften, de heren Verkerk, Kolfschoten, Kranenburg, Van den Tempel en Borst.

Ik stel voor, in deze vergadering onmiddellijk een aanvang te maken met de beraadslaging over de wetsontwerpen:

Naturalisatie van Fleck, Richard en 18 anderen (5501);

Naturalisatie van de Boer Ver Voorn, Marie Louise (5502);

Naturalisatie van Domburg, Karel Willy en 19 anderen (5503);

Naturalisatie van Kohl, Arthur Matthias en 22 anderen (5507);

Naturalisatie van Bogdali, Jan Tadeusz en 19 anderen (5508);

Naturalisatie van da Cunha, Theodoor Eduard Salomon en 19 anderen (5510);

Naturalisatie van Arkell, Edwin Johan Inglis en 18 anderen (5513);

Naturalisatie van Josef Heinrich Jakobs en 21 anderen (5427);

Naturalisatie van Hill, Max Curt en 24 anderen (5448);

Naturalisatie van Frits- en Catharina Henriette van der Klok (5482);

Wijziging van hoofdstuk V der rijksbegroting voor het dienstjaar 1958 (Toeslagen aan gepensioneerden ten laste van het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds) (5415);

Nadere regeling van de algemene toeslag, bedoeld in de Algemene toeslagwet voor gepensioneerde ministers, staatssecretarissen, kamerleden 1957, ten aanzien van de pensioenen van gewezen leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal en van hun weduwen en wezen, zomede wijziging van de wetten van 31 juli 1957 (*Stb.* 324) en 31 juli 1958 (*Stb.* 401) (5469);

Wijziging van de grens tussen de gemeenten Broek in Waterland en Monnikendam (5447);

Wijziging van de begroting van inkomsten en uitgaven van het Zuiderzeefonds voor het dienstjaar 1958 (5462);

de Conclusie van het verslag van de vaste Commissie voor de Rijksuitgaven omtrent:

de Rekening van ontvangst en uitgaaf der 4½ % lening 1958 ten laste van de Staat der Nederlanden, uitgegeven krachtens de Leningwet 1955 (*Stb.* 348), gewijzigd bij de wet van 25 juni 1958 (*Stb.* 314) (5456);

de Rekening van ontvangst en uitgaaf der 4½ % onderhandse lening 1958 ten laste van de Staat der Nederlanden, uitgegeven krachtens de Leningwet 1955 (*Stb.* 348), gewijzigd bij de wet van 25 juni 1958 (*Stb.* 314) (5457);

het Verslag, ingevolge artikel 69 van het Grootboekbesluit 1913 (*Stb.* 345) van de stand der Staatsschuld op ultimo van het jaar 1958, zomede van de verschillende verrichtingen bij de Grootboeken der Nationale Schuld gedurende het jaar 1958 (5474);

het Verslag betreffende het Waarborgfonds Rechtsherstel over de jaren 1955 en 1956 (5479).

Voorts stel ik voor, aan de orde te stellen onmiddellijk na afhandeling van de interpellatie van de heer Bakker de wetsontwerpen:

Wijziging van de Vestigingswet Kleinbedrijf 1937 en van de Vestigingswet Bedrijven 1954 (5398);

Wijziging van de Wet op de lijkbezorging (5257).

Deze voorstellen komen overeen met mijn reeds aan de leden medegedeelde voornemens, met dien verstande, dat daaraan is toegevoegd de Conclusie van het verslag van de vaste Commissie voor de Rijksuitgaven omtrent de Regeringsbescheiden nrs. 5456, 5457, 5474 en 5479, terwijl daarin niet is opgenomen het ontwerp van Rijkswet, houdende verhoging van de deelnemingen in de Bretton Woods-instellingen (5504) (R 142), aangezien mij gebleken is, dat noch de Minister van Financiën, noch die van Buitenlandse Zaken hedenmiddag in de Kamer kan zijn.

Ik behoud mij voor om de volgende week een voorstel te doen om dit wetsontwerp op zeer korte termijn alsnog aan de orde te stellen.

Overeenkomstig de voorstellen van de Voorzitter wordt besloten.

De **Voorzitter**: Nog stel ik voor, aan de orde te stellen, onmiddellijk na afloop van deze middagvergadering, ter behandeling in comité generaal:

Raming der voor de Tweede Kamer benodigde uitgaven in 1960 (5480).

Daartoe wordt besloten.

De **Voorzitter**: Voorts stel ik voor, deze vergadering — zo nodig — hedenavond om 8 uur voort te zetten.

Daartoe wordt besloten.

De **Voorzitter**: Ook stel ik voor, aan de orde te stellen tegen dinsdag 14 juli a.s., des namiddags te één uur:

Nota inzake enkele hoofdpunten van het sociaal-economisch beleid in de naaste toekomst (5524).

Daartoe wordt besloten.

De **Voorzitter**: Ten slotte stel ik voor, de vergadering van dinsdag 14 juli a.s. en — zo nodig — ook de vergaderingen van woensdag 15 en donderdag 16 juli a.s. des avonds te 8 uur voort te zetten.

Daartoe wordt besloten.

De **Voorzitter**: De heer Minister van Binnenlandse Zaken zal, zo nodig, de verdediging van de op de agenda voorkomende naturalisatie-ontwerpen op zich nemen.

Aan de orde is de behandeling van het wetsontwerp **Naturalisatie van Fleck, Richard en 18 anderen (5501)**.

(Zie deel II, 9de vergadering.)

Aan de orde is de behandeling van de wetsontwerpen:

Naturalisatie van de Boer Ver Voorn, Marie Louise (5502);

Naturalisatie van Domburg, Karel Willy en 19 anderen (5503);

Naturalisatie van Kohl, Arthur Matthias en 22 anderen (5507);

Naturalisatie van Bogdali, Jan Tadeusz en 19 anderen (5508);

Naturalisatie van da Cunha, Theodoor Eduard Salomon en 19 anderen (5510);

Voorzitter

Naturalisatie van Arkell, Edwin Johan Inglis en 18 anderen (5513);

Naturalisatie van Josef Heinrich Jakobs en 21 anderen (5427);

Naturalisatie van Hill, Max Curt en 24 anderen (5448);

Naturalisatie van Frits- en Catharina Henriette van der Kloek (5482).

(Zie deel II, 9de vergadering.)

Aan de orde is de behandeling van het wetsontwerp **Wijziging van hoofdstuk V der rijksbegroting voor het dienstjaar 1958. (Toeslagen aan gepensioneerden ten laste van het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds) (5415).**

(Zie deel II, 9de vergadering.)

Aan de orde is de behandeling van het wetsontwerp **Nadere regeling van de algemene toeslag, bedoeld in de Algemene toeslagwet voor gepensioneerde ministers, staatssecretarissen, kamerleden 1957, ten aanzien van de pensioenen van gewezen leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal en van hun weduwen en wezen, zomede wijziging van de wetten van 31 juli 1957 (Stb. 324) en 31 juli 1958 (Stb. 401) (5469).**

Dit wetsontwerp wordt zonder beraadslaging en, na goedkeuring der onderdelen en nadat de vaste Commissie voor Ambtenarenzaken en Pensioenen tot aanvaarding heeft geadviseerd, zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

Aan de orde is de behandeling van het wetsontwerp **Wijziging van de grens tussen de gemeenten Broek in Waterland en Monnikendam (5447).**

(Zie deel II, 9de vergadering.)

Aan de orde is de behandeling van het wetsontwerp **Wijziging van de begroting van inkomsten en uitgaven van het Zuidoerzeefonds voor het dienstjaar 1958 (5462).**

(Zie deel III, 9de vergadering.)

Aan de orde is de behandeling van de conclusie van het Verslag van de vaste Commissie voor de Rijksuitgaven omtrent:

Rekening van ontvangst en uitgaaf der 4½ pct. lening 1958 ten laste van de Staat der Nederlanden, uitgegeven krachtens de Leningwet 1955 (Stb. 548), gewijzigd bij de wet van 25 juni 1858 (Stb. 314) (5456);

Rekening van ontvangst en uitgaaf der 4½ pct. onderhandse lening 1958 ten laste van de Staat der Nederlanden, uitgegeven krachtens de Leningwet 1955 (Stb. 348), gewijzigd bij de wet van 25 juni 1958 (Stb. 314) (5457);

Verslag, ingevolge artikel 69 van het Grootboekbesluit 1913 (Stb. 345) van de stand der Staatsschuld op ultimo van het jaar 1958, zomede van de verschillende verrichtingen bij de Grootboeken der Nationale Schuld gedurende het jaar 1958 (5474).

Verslag betreffende het Waarborgfonds Rechtsherstel over de jaren 1955 en 1956 (5479).

De Voorzitter: Ik stel voor, dit verslag voor kennisgeving aan te nemen.

Daartoe wordt besloten.

Aan de orde is de behandeling van de **interpellatie** van de heer Bakker met betrekking tot het op 6 mei 1959 met de Verenigde Staten van Amerika gesloten verdrag over het militaire gebruik van kernenergie.

(Tot het houden van deze interpellatie is toestemming verleend in de vergadering van 17 juni 1959.)

De heer **Bakker** (C.P.N.): Mijnheer de Voorzitter! Op 6 mei van dit jaar werd een overeenkomst gesloten tussen de toenmalige en demissionaire Regering en de Regering van de Verenigde Staten over de uitwisseling met het oog op het militaire gebruik van kernenergie. Wanneer ik zeg: demissionaire Regering, rijst onmiddellijk de vraag, waarom deze overeenkomst is gesloten door een demissionaire Regering, en wel met zo'n haast; waarom deze niet kon wachten op de komst van de nieuwe Regering, die zich toen al zeer duidelijk aankondigde. De overeenkomst voorziet in de training van Nederlandse troepen voor een atoomoorlog en in het leveren van bepaalde onderdelen van atoomwapensysteem. Het eerste nieuws over deze overeenkomst was afkomstig van Amerikaanse zijde. Het is merkwaardig, dat de officiële mededeling van Nederlandse zijde pas enkele weken later kwam, en wel in een tweeledige vorm. Eerst werd de overeenkomst gepubliceerd met een begeleidende brief van de Minister van Buitenlandse Zaken. Deze brief was van 26 mei, d.w.z. 20 dagen later. In deze brief werd gezegd, dat het hier betrof een uitvoeringsovereenkomst van het verdrag van januari 1950 over wederzijdse hulp inzake verdediging. De tweede mededeling kwam in antwoord op onze vragen. In deze mededeling zei de Minister, dat het hier een overeenkomst betrof ter uitvoering van de beslissing van de N.A.V.O.-raad van december 1957, met name van de artikelen 18 t/m 21 van het daar aangenomen communiqué.

Ik wil hierbij onmiddellijk een aantekening maken. In dit communiqué van de N.A.V.O.-raad wordt zeer nadrukkelijk gesproken over het besluit:

„om voorraden oorlogskoppen voorzien van kernladingen aan te leggen, die in geval van nood onmiddellijk voor de verdediging van het bondgenootschap beschikbaar zullen zijn.”

Nu zal iedereen het verschil opvallen tussen het aanleggen van voorraden oorlogskoppen van kernwapens en het sluiten van een overeenkomst, waarin juist die oorlogskoppen buitengesloten worden. Hier is sprake van een regelrechte tegenspraak tussen de motivering van de overeenkomst en de overeenkomst zelf, hetgeen op zich zelf al grond genoeg zou zijn voor een bespreking van dit onderwerp in het Parlement. Maar de centrale procedurevraag, die hierbij een rol speelt, is deze: is de overeenkomst van 6 mei 1959 een zodanige, dat zij als een simpele uitvoeringsovereenkomst van het verdrag van 1950 kan worden beschouwd, een overeenkomst, die, zoals artikel 62b van de Grondwet zegt, uitsluitend betreft de uitvoering van een reeds goedgekeurd verdrag of goedgekeurde overeenkomst?

Het verdrag van 1950 was een vereiste voor het doen van militaire leveranties, zoals die geregeld werden in de Mutual Defence Assistance Act in Amerika van 1949. In de Mutual Defence Assistance Act werd aan de president van de Verenigde Staten \$ 500 miljoen ter beschikking gesteld voor zulke militaire leveranties. Daarvoor was met ieder van de ontvangende landen een apart verdrag nodig. De bespreking van dat verdrag, dat dus een uitvloeisel was van de Amerikaanse wet van 1949, is in het parlement hier nogal een grote zaak geworden. Ik wil op alles, wat er toen gezegd is, niet uitvoerig ingaan. Ik wil alleen even herinneren aan datgene, wat daarbij van regeringszijde is gezegd over het verdrag van 1950. De toenmalige Minister-President dr. Drees zei ter geruststelling, dat de betekenis van het verdrag door de behandeling in de Kamer ver werd overdreven. Bijzonder interessant was wat de toenmalige Minister van Oorlog, de heer Schokking, over het verdrag zei ter kenschetsing daarvan. Hij zei:

„Deze hulp zal bestaan in het verstrekken van bedragen voor machines ter bevordering van de additionele produktie in het ontvangende land.

Er komt materiaal uit surplus-voorraad, waarvan alleen revisiekosten worden berekend. Er komt ook materiaal uit reservevoorraad en er komt trainingshulp. Er zal bij het materiaal, dat komt, ook worden gedacht aan onderdelen

Bakker

voor onderhoud; wanneer deze niet zouden komen, zouden wij onmiddellijk voor de grootste problemen staan. Het is hulp.

Men moet zich niet voorstellen, om bij het leger te blijven, dat er een volledige uitrusting voor een volledige divisie komt. Er komt wel major military equipment, grote militaire uitrustingsstukken, ook kleine. Daarnaast blijven er hiaten aan te vullen; wij moeten ook aanpassen bij hetgeen wij hebben."

Dat was dus het verdrag, zoals het hier werd besproken. Volgens de verdedigers daarvan was het een verdrag ter aanvulling van de bestaande uitrusting van het leger. Van onze zijde is zowel het verdrag als de motivering daarvan bestreden. Wij hebben gewezen op de gevaren, die eraan verbonden waren, op de niet te overziene consequenties. Van regeringszijde werd echter steeds herhaald, dat het hier slechts aanvullende hulp betrof.

Het meest karakteristieke van deze beraadslaging is, dat in het gehele debat, noch in de gewisselde stukken het woord atoombewapening is gevallen. Dat lijkt op het ogenblik, in het jaar 1959, misschien bevreemdend, maar de reden was zeer voor de hand liggend. Op dat ogenblik nl. was in Amerika van kracht de Atomic Energy Act van 1946, die de uitvoer van atoomwapens of militaire atoomgegevens ten enenmale verbod. In de Mutual Defence Assistance Act, die de basis vormde voor het verdrag van 1950 wordt met de grootste nadruk gewezen op deze Atomic Energy Act. Pas in 1958 is de Atomic Energy Act in die zin gewijzigd, dat een verdrag als het onderhavige mogelijk zou worden. Dat gebeurde na de bewuste bijeenkomst van de N.A.V.O.-raad in december 1957, waar werd besloten tot het opslaan van atoomwapens in Europa.

Nu is de vraag, die iedereen zich toch moet stellen, deze: Hoe is het mogelijk, dat men in 1959 kan komen met een uitvoeringsovereenkomst van een verdrag van 1950, als de te nemen maatregelen pas in 1958 mogelijk werden? Iedereen moet begrijpen, dat dit, ook formeel, een onmogelijkheid is.

Mijnheer de Voorzitter! Dit is dan een verdere reden, waarom wij vragen, dat deze overeenkomst zal worden behandeld als een normaal verdrag en dat hiervoor een goedkeuringswet zal worden ingediend.

Hierbij rijst echter onmiddellijk nog een andere overweging, nl. die betreffende de betaling.

Voor de financiële gevolgen van het verdrag van januari 1950 was een speciale regeling getroffen. Men kan zelfs zeggen, dat het verdrag van 1950 bedoeld was om de speciale regeling, die voorzien werd in de Amerikaanse wet van 1949, te kunnen doorvoeren, nl. het openen van de zogenaamde „tegenwaarderekening”.

Er waren in dat verdrag meer bijzondere punten. Er was de fifty-fifty-clausule betreffende het vervoer van wapens, waarover ik hier nu niet uitvoerig wil spreken. Eén ding staat echter vast: het verdrag van 1950 was niet los te denken van het systeem van tegenwaarderekeningen. Nu is de vraag: wat voor een betalingsregeling wordt er getroffen bij deze overeenkomst? De tegenwaarderekening is geliquideerd; het systeem bestaat niet meer en het ligt dus voor de hand, dat hiervoor een vorm van directe betaling zal worden ingevoerd. Men kan ook niet terugrijpen op een verdrag van 1950, als het belangrijke element van de kosten niet in de zin van datzelfde verdrag wordt geregeld.

Mijnheer de Voorzitter! Hiermede kom ik aan artikel 62b van de Grondwet, waaronder deze overeenkomst zou vallen. Bij de grondwetswijziging van 1953 hebben over de verandering van de bepalingen t.a.v. de buitenlandse betrekkingen uitvoerige debatten plaatsgevonden en daarbij is over artikel 62b verhoudingsgewijs zeer weinig gesproken, omdat steeds gesteld werd, dat het hier betrof een technisch artikel, een artikel waaronder, zoals men van regeringszijde zei, per jaar honderden overeenkomsten zouden vallen; een soort artikel voor routine-overeenkomsten dus. Nog sterker: de grondwetswij-

ziging van 1953 werd gepresenteerd als een systeem, waarbij de Kamer meer controle zou hebben op de gang van zaken in de buitenlandse betrekkingen dan voorheen het geval was geweest. Mijnheer de Voorzitter! Ook op dit punt hebben van onze zijde krachtige waarschuwingen geklonken. Wij hebben gezegd, dat hier het gevaar dreigde van een aantasting van de zeggenschap van het Parlement. Wij hebben gezegd, dat hier de Amerikaanse zeggenschap sterker zou worden en die van de Kamer zwakker. Men heeft destijds onze bezwaren teruggewezen. Men hield stijf en strak vol bij die grondwetswijziging, dat zij de parlementaire controle en dus de controle van het publiek zou versterken. Daarom werd toen artikel 62b ingevoerd. Wat zal nu echter het gevolg zijn van de overeenkomst, die wij hier voor ons hebben liggen? Tot nog toe valt Nederland volgens de officiële mededelingen buiten de atoombewapening. De vraag, hoeveel kans dat biedt om eventueel buiten een atoomoorlog te blijven, kan ik hier op het ogenblik niet bespreken, maar wel blijft er daardoor een zekere handelingsvrijheid bestaan voor ons land in de internationale politiek. Door het verdrag echter wordt Nederland een onderdeel in de atoomstrategie van de N.A.T.O. Het wordt een land, waar o.a. atoomwapens zullen worden opgeslagen. Dit betekent, dat de volledige gevolgen van een atoomoorlog aan Nederland deelachtig zouden worden, indien zulk een atoomoorlog uitbrak. Over de reikwijdte hiervan behoeft ik niet uit te weiden. Een aantal uitermate deskundige theoretische fysici hebben het Parlement daarvan anderhalf jaar geleden op de hoogte gesteld. Om een enkel voorbeeld te noemen, wil ik eraan herinneren, dat de Amerikaanse Nobelprijswinnaar prof. Polling kort geleden heeft berekend, dat een bom van 15 megaton op New York deze stad met de grond gelijk zou maken.

De Voorzitter: Houdt U zich enigszins aan het onderwerp van de interpellatie?

De heer Bakker (C.P.N.): Ik heb van U toestemming verregen de politieke betekenis van bepaalde aspecten van het verdrag toe te lichten.

De Voorzitter: Doet U dat dan zeer kort.

De heer Bakker (C.P.N.): Ik ben er al over uitgesproken. Nederland zou dus bij een atoomoorlog worden betrokken en zou die atoomoorlog niet overleven. Dat kan het gevolg zijn van het verdrag, dat op het ogenblik wordt besproken. De vraag, die voor iedereen geldt, is: Moeten die kwesties niet worden besproken in het Nederlandse Parlement en moet het Nederlandse Parlement daarvoor geen beslissingsrecht hebben? Nu hield de brief van de betreffende geleerden met name verband met de inrichting van raketbases in Nederland, waarover zeer veel beweging is geweest en waarover de Regering uiteindelijk na veel aandringen heeft medegedeeld, dat dergelijke raketbases er niet zouden komen. Bij die raketbases ging het in de eerste plaats niet om een bepaald soort van moderne Dikke Bertha's, maar met name over atoomraketten. De bevolking was tegen raketbases, omdat zij was tegen atoomwapens. Door dit verdrag wordt in feite deze vestiging van atoomraketbases, die bij de voordeur is afgewezen, door de achterdeur weer binnengehaald. Een voorbeeld: Wij krijgen onder dit verdrag, naar de kranten mededelen, Nike Hercules-raketten met een reikwijdte van meer dan 130 km, die, als zij lukken, 30 km hoog zouden gaan. Daarmede kunnen Nederlandse troepen vanaf Duitsland in een conflict Berlijn beschieten en meedoen aan een atoomoorlog.

Wat Griekenland betreft, dat een soortgelijk verdrag heeft gesloten, is in de Amerikaanse pers geschreven, dat dit verdrag een direct uitvloeiSEL is van het besluit om in Griekenland bases voor lange-afstandraketten op te richten. Andermaal vraag ik: Wie, die deze consequenties van het verdrag overziet, kan staande houden, om met artikel 62 B te spreken, dat dit uitsluitend zou betreffen de uitvoering van het verdrag van 1950?

Bakker

Ter adstruckie nog een enkel punt. In Genève beginnen straks de besprekingen over Duitsland; zij gaan over Berlijn en over een vredesverdrag, maar ook en niet in de laatste plaats over de atoombewapening van Duitsland. Nu staat de onderhavige overeenkomst niet op zich zelf; zij is een onderdeel van een aantal overeenkomsten, waarvan er een met West-Duitsland is gesloten. Behalve Engeland, dat een aparte positie inneemt, zijn wij naast West-Duitsland het enige land in Europa, dat zulk een overeenkomst sluit. Waarom Nederland! Waarom niet België en de Scandinavische landen? Waarom deze overeenkomst met Nederland, terwijl juist in Frankrijk rondom een soortgelijk vraagstuk groot meningsverschil bestaat en Frankrijk heeft geweigerd vliegtuigen op zijn bodem toe te laten, die een atoomoorlog zouden kunnen voeren zonder zeggenschap van de Franse Regering?

Over deze overeenkomst is in Amerika wèl een parlementaire discussie. Daar is men blijkbaar van mening, dat het niet zulk een simpele uitvoeringsovereenkomst is. Ik vraag de Regering of zij kennis heeft genomen van de resolutie, die is ingediend door 9 democratische leden van het Amerikaanse Congres en waarin is betoogd, dat deze overeenkomsten met name voorzien in de bewapening van West-Duitsland met atoomwapens, waardoor het gevaar bestaat, dat Amerika voortaan in zijn atoomdiplomatie met handen en voeten gebonden zou zijn aan Duitsland. Dit moet sommigen toch wel iets zeggen, met name de voorstanders van de z.g. beperkte atoomclub.

De schijn wordt gewekt door deze overeenkomst, alsof Nederland dienst doet als een soort van stropop om de politiek door te voeren van bepaalde kringen, die de atoombewapening van West-Duitsland als nummer één op de agenda zetten.

In Amerika is de overeenkomst vergezeld gegaan van een brief van president Eisenhower aan het Congres, welke brief volgens de pers moest worden opgevat als een antwoord op de jongste nota van de Sovjet-Unie over de atoombewapening. Ik wil nu de „New York Times” niet citeren; dat kan ik zo nodig in de repliek nog doen.

Door dit verdrag zal ons land dus als een soort dekmantel fungeren; het zal een pion zijn in het grote spel van de atoombewapening van West-Duitsland.

Ik wil er niet alleen de Regering, maar ook het Parlement aan herinneren, dat Nederland een dergelijke rol al eens heeft gespeeld, nl. bij de ratificatie van het E.D.G.-verdrag, waarbij Nederland ook nummer één moest zijn, hetgeen later door anderen ten zeerste is betreurd, omdat het op zo'n fiasco is uitgelopen. De vraag is, of ons land zich ertoe moet lenen, opnieuw een dergelijke rol te spelen.

Ten slotte is er bij dit verdrag nog een belangrijk grondwettelijk element, want zoals ik reeds heb gezegd, houdt het verdrag in, dat op zijn minst een deel van de Nederlandse troepen slechts kan optreden met toestemming van de Amerikanen. Dit brengt het gevaar met zich van een optreden in opdracht van bepaalde Amerikaanse instanties. Ik heb de Minister-President gevraagd: wie geeft die opdracht uiteindelijk? Het feit, dat de Nederlandse Regering toestemming zou moeten geven voor het gebruik van atoomwapens, is nergens vastgelegd.

Verder wil ik hier nog eens wijzen op dat bijzondere element, dat voortaan Amerikaanse troepen een geïntegreerd deel van de Nederlandse krijgsmacht zullen uitmaken. Dit is nog heel wat anders dan datgene, waarin indertijd de E.D.G. voorzag. Volgens welk artikel van de Grondwet kan dit eigenlijk? Dit is een volkomen nieuwe situatie, een situatie, die in Nederland nooit heeft bestaan. Deze situatie en de verdere overdracht van het gezag over de troepen, juist in een tijd, waarin beslist moet worden over oorlog en vrede, doet in het oog springen, dat het verdrag in strijd is met de artikelen 59, lid 1, en 68, lid 1, van de Grondwet.

Ten slotte wil ik nog het volgende opmerken, Mijnheer de Voorzitter! In het voorlopig verslag aangaande de grondwetswijziging van 1953 wordt als algemeen gevoelen van de leden der Kamer naar voren gebracht, dat de Regering niet te karig

moet zijn met goedkeuringswetten. De Regering heeft hierop indertijd instemmend gereageerd. Bij deze overeenkomst hebben wij nu de proef op de som. Het is een overeenkomst, die zeer ver strekkende gevolgen zal hebben en die bovendien een zeer actuele betekenis heeft.

Ik zou de Regering daarom willen vragen, dit alles nog eens rustig te overwegen en iedere verdenking, dat zij ons volk en de wereld voor voldongen feiten wil stellen, weg te nemen door met betrekking tot deze overeenkomst een goedkeuringswet in te dienen, die door een ieder rustig kan worden overwogen en die na de afsluiting van het internationale overleg, dat op het ogenblik plaatsvindt en dat, naar wij hopen, van beslissende betekenis is, kan worden behandeld.

U sta mij toe, Mijnheer de Voorzitter, mijn rede te besluiten met het voorlezen van de volgende vragen, die ik de Minister van Buitenlandse Zaken, in dit geval de Minister-President, wilde stellen:

1. Is het juist, dat in 1950, toen het „Verdrag tot wederzijdse hulpverlening inzake verdediging” werd gesloten met de Verenigde Staten van Amerika, in dat land de „Atomic Energy Act” van 1946 van kracht was, die export van atoomwapens of van militaire gegevens, welke verband hielden met de kernenergie, uitdrukkelijk verbood?

2. Is het juist, dat op grond van dit feit bij de parlementaire behandeling van dit verdrag in Nederland in 1950 noch van regeringszijde, noch vanuit het parlement over atoomwapens of atoomgegevens is gesproken?

3. Is het verder juist, dat eerst in 1958 de Atomic Energy Act in die zin werd gewijzigd, dat een verdrag als dat van 6 mei 1959 mogelijk werd gemaakt?

4. Is het juist, dat deze beslissing in 1958 werd genomen om uitvoering te kunnen geven aan het bepaalde in het communiqué van de N.A.V.O.-raad, uitgevaardigd na haar zitting van december 1957, waarin besloten werd om in Europa voorraden atoomwapens aan te leggen?

5. Betekenen deze feiten niet, dat met de opleiding tot het gebruik van A-wapens en de verschaffing van deze A-wapens aan Nederland, zoals voorzien in het verdrag van 6 mei 1959, een geheel nieuw element in het systeem van militaire leveranties door Amerika aan Nederland wordt gebracht, dat bij het sluiten en behandelen van de overeenkomst van 1950 onmogelijk voorzien kon worden?

6. Is de Regering niet van mening, dat bij deze nieuwe ontwikkeling onmogelijk van toepassing kan zijn artikel 62b van de Grondwet, volgens welk artikel die overeenkomsten niet aan het Parlement behoeven te worden voorgelegd, welke uitsluitend de uitvoering van reeds goedgekeurde overeenkomsten betreffen?

7. Heeft de Regering overigens kennis genomen van het begeleidende schrijven van president Eisenhower aan het Congres bij deze overeenkomst, waarin hij zich beroept op wat hij ziet als de actuele situatie, daarmee onderstempelend, dat het hier een nieuw element in de ontwikkeling betreft?

8. Is de Regering verder niet van mening, dat blijkens de behandeling van de Grondwetswijziging van 1953 in het Parlement, bij het opnemen van het huidige artikel 62b niet gedacht is aan overeenkomsten van zo verstrekkende betekenis als de onderhavige?

9. Kan de Minister verder mededelen of de financiële regeling van de gevolgen der overeenkomst op dezelfde wijze zal plaatsvinden als die van de leveranties onder het „Verdrag tot wederzijdse hulpverlening inzake verdediging” en met name zoals die voorzien werd in de Mutual Defence Act van 1949, waarvan het verdrag van 1950 een uitvloeisel was?

10. Is het verder juist, dat volgens het verdrag van 6 mei 1959 Nederland voorzien wordt van atoomwapens zonder de zogenaamde oorlogskoppen, dat wil zeggen, dat een deel van het Nederlandse leger met delen van atoomwapens wordt toegerust, waarbij het beheer over de oorlogskoppen, dit is: de atoomladingen met bijbehorende elektronische apparatuur, in handen van Amerikaanse officieren blijft?

Bakker e. a.

Houdt dit tevens in, dat in Nederland atoombaladingen zijn of zullen worden opgeslagen?

11. Ontstaat door het verdrag niet een situatie, waarbij de mogelijkheid voor delen van het Nederlandse leger om gewapenderhand op te treden geheel afhankelijk is van de beslissing van een vreemde mogendheid?

12. Is voor het gebruik van de atoomwapens de uitdrukkelijke toestemming nodig van de Nederlandse Regering? Zo ja, van welke Minister?

13. Bevestigt de situatie, zoals die in vraag 10 wordt verondersteld, niet nog eens ten overvloede, dat het hier niet een overeenkomst betreft, als bedoeld in artikel 62*b* van de Grondwet?

14. Is de overeenkomst bovendien niet in strijd met de Grondwet, met name met de artikelen 59, 1ste lid, en 63, 1ste lid, daarvan?

15. Is de Regering alsnog bereid de overeenkomst ter goedkeuring over te leggen aan de Staten-Generaal?

16. Is zij bereid op haar van toepassing te verklaren artikel 63 van de Grondwet?

De Voorzitter: Is de heer Minister-President bereid, aanstonds op de gestelde vragen te antwoorden?

De heer De Quay, Minister President, Minister van Algemene Zaken, Minister van Buitenlandse Zaken a.i.: Ja, Mijnheer de Voorzitter!

De Voorzitter: Dan is het woord aan de heer Minister-President.

De heer De Quay, Minister-President, Minister van Algemene Zaken: Mijnheer de Voorzitter! Enkele weken geleden, toen de geachte afgevaardigde de heer Bakker deze interpellatie aanvroeg, heeft zich tussen U en hem een kleine gedachtenwisseling ontsponnen, waarvan ik via de *Handelingen* der Kamer van 16 en 17 juni j.l. heb kennis genomen. De uitslag van deze gedachtenwisseling was, dat de heer Bakker zijn vragen zou beperken tot twee constitutioneel-procedurele kwesties, die hij had genoemd. Hij zou namelijk trachten aan te tonen: 1. dat de op 6 mei 1959 hier ter stede gesloten overeenkomst tussen het Koninkrijk der Nederlanden en de Verenigde Staten van Amerika niet een uitvoeringsovereenkomst is, maar een op zich zelf staande overeenkomst, als bedoeld in artikel 60, lid 2, van de Grondwet; en 2. dat deze afzonderlijke overeenkomst volgens artikel 63 van de Grondwet een bijzondere soort goedkeuring behoeft, namelijk goedkeuring bij wet, aangenomen met twee/derde der uitgebrachte stemmen, omdat zij met de Grondwet in strijd zou zijn.

Mijnheer de Voorzitter! U heeft daarnaast de interpellant de gelegenheid willen geven hieraan nog een enkel woord toe te voegen, ofschoon U de voorwaarden hiervoor vrij strikt had gesteld.

Ik meen, nu ik de toelichting van de geachte afgevaardigde heb beluisterd en wanneer ik constateer, dat zijn twee originele vragen zijn uitgegroeid tot een zestiental, dat een gedeelte daarvan wel betrekking heeft op deze eerste twee vragen, maar dat de geachte afgevaardigde toch in zijn verdere uitweiding iets verder is gegaan dan ik in mijn antwoord zou willen doen. Ik zal mij overeenkomstig de wens van de Kamer en overeenkomstig de door de Voorzitter voorgestelde en aangenomen condities beperken tot twee punten, die expressis verbis zijn genoemd.

De eerste vraag is: Is de overeenkomst van 6 mei 1959 een „uitvoeringsovereenkomst“?

De geachte afgevaardigde heeft gewezen op de brieven van de 26ste mei 1959, waarin aan de Voorzitters van de beide Kamers en aan de Staten van Suriname en van de Nederlandse Antillen door de Minister van Buitenlandse Zaken is gesteld, dat de overeenkomst behoort tot de categorie, bedoeld in het eerste lid van artikel 62, onder *b*, van de Grondwet, omdat zij

Minister De Quay

strekt tot uitvoering van het Nederlands-Amerikaans verdrag van 27 januari 1950 tot wederzijdse hulpverlening inzake verdediging.

Het eerste lid van artikel I van dat verdrag luidt nl.:

„Elke Regering zal . . . aan de andere . . . uitrusting, grondstoffen, diensten of andere militaire hulp ter beschikking stellen . . . volgens nader overeen te komen voorwaarden en bepalingen . . . Deze hulp moet van dien aard zijn, dat zij een geïntegreerde verdediging van het Noord-Atlantische gebied bevordert en de ontwikkeling vergemakkelijkt van de verdedigingsplannen ingevolge artikel 9 van het Noord-Atlantisch Verdrag. . . De beide Regeringen zullen van tijd tot tijd onderhandelingen voeren inzake nadere regelingen nodig voor de uitvoering van de bepalingen van dit lid.“

Artikel V, eerste lid, zegt voorts:

„De beide Regeringen zullen . . . overleg plegen inzake al hetgeen betrekking heeft op de toepassing van dit verdrag, of op werkzaamheden welke worden verricht, of op regelingen welke worden getroffen, ingevolge dit verdrag.“

Mijnheer de Voorzitter! De overeenkomst van 6 mei 1959 is nu zulk een nadere regeling, zoals bedoeld in de verdragsbepalingen, die ik zoëven heb geciteerd.

De overeenkomst verwijst in haar preambule naar het verdrag van 1950 en zij doet in feite slechts wat in dat verdrag wordt gezegd. In de preambule staat immers met zoveel woorden: „Considering that they have concluded a Mutual Defense Assistance Agreement“. Dit is juist de naam van het verdrag van 1950. In 1950 — ik ga nu dus in op de inhoud van beide overeenkomsten — verplichtten de beide Regeringen zich elkaar onder meer uitrusting, diensten en andere militaire hulp te leveren, volgens nader overeen te komen voorwaarden. Welnu, bij de overeenkomst van 6 mei 1959 worden deze voorwaarden overeengekomen, volgens welke bepaalde uitrusting — en dit zijn die installaties — en bepaalde diensten, alsmede andere militaire hulp — de militaire geheime gegevens — worden geleverd. Mij dunkt, dat dit wel een heel rechtzinnig voorbeeld is van een overeenkomst tot uitvoering van een eerdere overeenkomst. Op 6 mei 1959 is nauwkeurig gedaan, wat op 27 januari 1950 was afgesproken.

Ja, zegt de geachte afgevaardigde, maar in 1950 werd in Nederland nog in het geheel niet gedacht aan atoomwapens. Hoe kan men nu in 1959 een bepaling van 1950 uitvoeren op een gebied, dat in 1950 niet kon worden voorzien?

De geachte afgevaardigde heeft enerzijds wel erkend, dat in 1950 in de Amerikaanse Atomic Energy Act de uitvoer van atoomwapens en atoomgegevens uitdrukkelijk was verboden. Dus van die zijde uit gezien kan men moeilijk zeggen, dat deze militaire atoommaterialen in die tijd niet bekend waren. Het was zo, dat de Act de uitvoer zelfs expressis verbis verbood. Inderdaad. Daarop slaat de tweede vraag, van de 16. Daarbij vraagt de heer Bakker of het juist is, dat bij de parlementaire behandeling van het verdrag in Nederland in 1950 noch van regeringszijde, noch vanuit het Parlement over atoomwapens of atoomgegevens is gesproken. Evenmin is toen gesproken over andere, specifieke wapens. Men kan bepaald niet stellen — daarop wil ik dus de aandacht vestigen —, dat beide Regeringen de atoomwapens bewust hebben uitgesloten van de hulpverlening. De verdragstekst wijst beslist in een andere richting, die spreekt van soorten van uitrustingen en diensten zonder dat in het verdrag van 1950 iets naders hierover is gespecificeerd.

De heer Bakker (C.P.N.): Het stond in de Amerikaanse wet, Excellentie.

De heer De Quay, Minister-President, Minister van Algemene Zaken: Maar het stond niet in de overeenkomst en de zoëven aangehaalde bepaling van het artikel van dat verdrag laat geen andere conclusie toe. Men heeft kennelijk in dezen

Minister De Quay

niet willen limiteren. Men heeft duidelijk hier elkaar in het N.A.V.O.-verband de vereiste wapens en diensten willen ter beschikking stellen ongeacht de stand der bewapeningstechniek. Hoe zou het anders mogelijk zijn, dat men elkaar wederzijds hulp verleent? Men zou zich anders moeten blijven baseren op de bewapeningen, die er in 1950 waren. Ik vermoed, dat bij de huidige ontwikkeling van de techniek dan spoedig een verouderd materieel voor het Nederlandse defensiepark zou ontstaan. Men neme maar als voorbeeld het luchtdoelgeschut. In 1950 was het systeem van de geleide projectielen nog niet bekend. Dit zou impliceren, dat wij die op dit ogenblik niet onder de overeenkomst zouden mogen doen vallen. Bovendien mag ik er nog op wijzen, dat tot de invoering werkelijk is besloten in 1957 en niet in 1959. Het handelt over installaties en over geheime gegevens. Leveranties van atoomwapens zijn zelfs uitdrukkelijk in deze overeenkomst uitgesloten. Dit staat vermeld in artikel 4 B van deze overeenkomst.

Op de achtste vraag van de 16 van de geachte afgevaardigde moet ik antwoorden, dat de Regering allerminst van mening is, zoals daarin geformuleerd staat, dat blijkens de parlementaire behandeling van de grondwetswijziging van 1953 in het Parlement bij de opneming van het uitgebreide onderhavige eerste lid van artikel 62, sub *b*, niet gedacht is aan overeenkomsten van zo ver strekkende betekenis als de onderhavige.

In de eerste plaats heeft deze overeenkomst van 6 mei op zich zelf slechts een beperkte betekenis. Zij is een van de stappen in de concretisering van het N.A.V.O.-besluit van 1957.

In de tweede plaats zou ik de heer Bakker de passage willen voorlezen uit de memorie van toelichting van het wetsontwerp betreffende de grondwetswijziging van 1953, inzake de buitenlandse betrekkingen. Deze passage betreft het geval, dat een parlementair goedgekeurde overeenkomst voor haar uitvoering, waar het hier om gaat, een nieuwe overeenkomst vereist, dus een geval, bedoeld in artikel 62, eerste lid, onder *b*, van de Grondwet.

„Deze laatste” — aldus staat in de memorie van toelichting — „behoeft dan geen goedkeuring, tenzij de Staten-Generaal zich die goedkeuring hebben voorbehouden.”.

De memorie van toelichting vervolgt dan:

„Te denken is hier aan een overeenkomst zoals die tot wederzijdse hulpverlening inzake verdediging met de Verenigde Staten van Amerika van 27 januari 1950” — dat is dus het verdrag, over welks uitvoering wij thans spreken — „welke overeenkomst tal van nadere „arrangements” tussen de twee landen voorziet.”.

Het is dus het verdrag van 1950, waar het hier om gaat, welke overeenkomst tal van andere „arrangements” tussen de twee landen voorziet.

Behoef ik nog een meer overtuigend bewijs aan te voeren, dat bij de grondwetswijziging van 1953 wel aan deze overeenkomst is gedacht?

Mijnheer de Voorzitter! Uit het voorgaande moge blijken, dat hier van een tekort wat betreft het uitvoeringskarakter van de overeenkomst van 6 mei bepaald geen sprake is. Mitsdien stem ik niet in met de these, dat deze overeenkomst de goedkeuring van de Staten-Generaal behoeft, alsvoren in werking te kunnen treden. Ik geloof, dat ik hiermede ook vraag 15 van de geachte afgevaardigde voldoende heb behandeld.

Nu de tweede vraag met betrekking tot de constitutionele procedurele kwesties, die de geachte afgevaardigde aan de orde heeft gesteld: kijkt de overeenkomst van 6 mei 1959 af van de Grondwet?

De heer Bakker heeft betoogd, dat de overeenkomst, die hier in discussie is, afwijkt van de Grondwet en mitsdien krachtens artikel 63 de goedkeuring van de Staten-Generaal zou behoeven en dit met tweederden der uitgebrachte stemmen in elk der beide Kamers.

Dat de overeenkomst van de Grondwet zou afwijken, is naar mijn mening hierom al weinig aannemelijk, omdat bij de opstelling ervan uitdrukkelijk is vastgesteld in artikel 4A:

„De samenwerking op grond van deze Overeenkomst zal door elk der Partijen worden verwerkelijkt overeenkomstig haar van toepassing zijnde wetten.”.

De hierbij zelfs de fundamentele wet, de Grondwet, van Nederlandse zijde over het hoofd zou zijn gezien, kan een onbevooroordeeld waarnemer, gezien de zeer minutieuze wijze, waarop dit alles bij ons wordt voorbereid, nauwelijks verwachten.

De geachte afgevaardigde verwijst voor zijn stelling naar artikel 59, eerste lid, en artikel 68, eerste lid, van de Grondwet. Deze bepalingen luiden — ik moge ze nog even voorlezen —:

„De Koning verklaart het Koninkrijk niet in oorlog met een andere Mogendheid dan na voorafgaande toestemming van de Staten-Generaal. De toestemming is niet vereist, wanneer het overleg met de Staten-Generaal, tengevolge van een feitelijk bestaande oorlogstoestand, niet mogelijk is gebleken.”.

„De Koning heeft het oppergezag over de Krijgsmacht.”.

Ik ben van mening, dat de interpellant er toch niet in geslaagd is, deze vermeende afwijkingen van de Grondwet aan te tonen, zelfs niet aannemelijk te maken. Ik zie zelfs niet wat de door de heer Bakker aangehaalde grondwetsartikelen met deze overeenkomst te maken zouden hebben.

Bezien wij eerst artikel 59, eerste lid. De strekking van die bepaling is, dat, wanneer ons land in oorlog dreigt te geraken, en dan niet door de feitelijke ontwikkeling, maar door een uitdrukkelijke oorlogsverklaring van Nederlandse zijde, de goedkeuring vooraf van de Staten-Generaal voor deze verklaring nodig is, tenzij de Staten-Generaal ten gevolge van de feitelijk bestaande oorlogstoestand een dergelijke goedkeuring niet meer kunnen geven. Aan de vaststelling van deze bepaling is de overweging voorafgegaan, of in de wereld, waarin wij leven, de bepaling niet is gebaseerd op een irreeël uitgangspunt. Een land als Nederland, dat bepaald geen agressieve bedoelingen heeft, zal, over het algemeen gesproken, in oorlog geraken zonder dat er een bepaalde beslissing voorafgaat. Maar ook indien Nederland tot het aangaan van een oorlog zou willen overgaan, dan is het nog niet waarschijnlijk, dat het aan te vallen land uit de parlementaire behandeling in ons land kan vernemen, dat een dergelijke oorlogsverklaring wordt voorbereid. Maar wat daarvan zij, in 1953 heeft men voor alle zekerheid in een nieuwe redactie het huidige artikel 59, eerste lid, in de Grondwet opgenomen.

De overeenkomst van 6 mei jl., die enkel beoogt — ik heb het al enige malen gezegd — de levering van gegevens en daarop betrekking hebbend defensiemateriaal, heeft toch niets te maken met de wijze, waarop een oorlogsverklaring tot stand komt.

Ook het betoog van de heer Bakker ten aanzien van artikel 68, eerste lid, van de Grondwet kan ik niet volgen. Er staat: de Koning behoudt het oppergezag over de krijgsmacht. De bepaling houdt echter niet in, dat de Koning bij de uitoefening van dit oppergezag niet met bevriende Mogendheden afspraken zou mogen maken ten behoeve van een collectieve verdediging. Zoals U bekend zal zijn, heeft de door de Staten-Generaal goedgekeurde N.A.V.O.-alliantie tot een dergelijk multilateraal verdedigingsstelsel geleid. Het zou mij echter te ver voeren — ik geloof, dat het ook niet overeenkomstig de aan deze discussie gestelde limieten is — op dit onderwerp verder in te gaan, want de overeenkomst van 6 mei bepaalt toch geheel andere elementen en geheel andere factoren dan hier naar voren worden gebracht. Deze overeenkomst heeft mijns inziens niets uitstaande met het gezag over de krijgsmacht als zodanig.

Minister De Quay e. a.

Daarom is mijn conclusie uit het voorafgaande, dat de Regering terecht aan de Staten-Generaal heeft medegedeeld, dat de overeenkomst van 6 mei jl. krachtens het eerste lid van artikel 62, onder b, niet de goedkeuring van de Staten-Generaal behoeft en ook niet, als in strijd met de Grondwet, met tweederde meerderheid moet worden aangenomen.

De beraadslaging wordt geopend.

De heer **Bakker** (C.P.N.): Mijnheer de Voorzitter! Ik zou eerst een kwestie van orde willen behandelen, als U het toestaat.

De Minister-President heeft aanmerking gemaakt op mijn vragen, en bepaalde vragen niet beantwoord, die U hebt doorgelaten, Mijnheer de Voorzitter. Ik zou willen vragen, of U, dan wel de Minister-President heeft te bepalen, of mijn vragen binnen de orde zijn.

De **Voorzitter**: Deze vragen zijn niet aan mijn goedkeuring onderworpen. Ik ben volkomen onbevoegd hierover een woord te zeggen. Deze vragen zijn door U gesteld naar aanleiding van Uw interpellatie. Als de Regering meent, dat op deze vragen niet moet worden geantwoord, is het te harer verantwoording. U heeft natuurlijk het recht de Minister weer te attaqueren en te zeggen, dat hij ten onrechte die vragen niet heeft beantwoord.

De heer **Bakker** (C.P.N.): Mijnheer de Voorzitter! Komende tot mijn repliek, dank ik de Minister-President voor datgene wat hij heeft gezegd, maar ik kan hem moeilijk erkentelijk zijn voor hetgeen hij niet heeft gezegd. De Minister-President heeft nl. zeer nadrukkelijk een aantal van mijn vragen buiten zijn antwoord gelaten. Dit wil ik hier gaarne vaststellen. Dat zijn de volgende vragen: worden er in Nederland voorraden atoomwapens aangelegd, ja dan neen? en — ik citeer even uit mijn hoofd — heeft de Nederlandse Regering zeggenschap over het gebruik van atoomwapens, waarmee Nederland wordt toegerust? Uit het feit, dat de Minister-President zo nadrukkelijk vermijdt, hierop antwoord te geven, valt mijns inziens maar één conclusie te trekken, ten eerste, dat er in Nederland atoomwapens zijn of worden opgeslagen, ten tweede, dat over het gebruik van deze atoomwapens de Nederlandse Regering, laat staan het Parlement, geen enkele zeggenschap zal hebben, dat dat zal worden bepaald door N.A.V.O.-officiëren, d.w.z. door Amerikaanse officieren. Ik geloof, dat deze conclusie uit de wijze, waarop de Minister-President de vragen door elkaar heeft gehutseld en ze daarna heeft behandeld, voor de hand ligt, tenzij de Minister-President hier met zeer veel nadruk en op even duidelijke wijze als ik hier zelf spreek, het omgekeerde zou betogen in antwoord op mijn vragen.

Mijnheer de Voorzitter! Ik kom voorts tot het hoofdpunt uit het betoog van de Minister-President, dat over het voornaamste punt uit mijn betoog ging. Mijn betoog is geweest, dat men zich niet kan beroepen op een verdrag van 1950 voor een uitvoeringsovereenkomst van 1959, wanneer destijds de atoombewapening, waartoe nu in 1959 wordt besloten, nadrukkelijk werd uitgesloten. De Minister-President heeft gezegd: Er is geen sprake van nadrukkelijk uitsluiten. Ja, Mijnheer de Voorzitter, daarvan is wel sprake. In de overeenkomst van 1950 staat in de considerans o.a.:

„Rekening houdende met de steun, welke de Regering van de Verenigde Staten van Amerika heeft gegeven aan deze beginselen door de „Mutual Defence Assistance Act” van 1949, welke wet voorziet in het verlenen van militaire bijstand aan volken, die zich met haar verbonden hebben in regelingen voor collectieve veiligheid.”

De overeenkomst van 1950 was een zodanige overeenkomst als vereist werd in de wet van 1949 van Amerika. In deze wet van 1949 staat het volgende (§ 407a):

„Nothing in this Act shall alter, amend, revoke, repeal, or otherwise affect the premissions of the Atomic Energy Act of 1946.”

Bakker

Dat wil zeggen, het verdrag dat hier in 1950 is gesloten, is zeer nadrukkelijk een aanvullingsmaatregel van de Amerikaanse wet van 1949, die zegt, dat niets in strijd mag zijn met de Atomic Energy Act van 1946. Om die reden is door degenen, die destijds het verdrag behandelden, zeer nadrukkelijk niet gesproken over atoomwapens, want dit was volgens de toen bestaande verhoudingen niet mogelijk. Die verhoudingen zijn veranderd in het jaar 1958. Acht jaar later! Wanneer men nu een uitvoeringsovereenkomst maakt, waarin men zich beroept op een verdrag van 1950, is dat een door elkaar gooien van de gegevens, hetgeen op geen enkele wijze in overeenstemming kan zijn met het respect voor de democratie, dat de Minister-President in zijn regeringsverklaring zo nadrukkelijk heeft beliden.

Trouwens, bij de bespreking in 1950 zijn nog wel andere dingen gezegd, die datgene ondersteunen wat ik naar voren heb gebracht. In het verdrag van 1950 zijn een aantal dingen nadrukkelijk vaag gehouden. Bij de Kamer is de verwachting gewekt, dat over deze bijzonderheden met de Kamer overleg zou worden gepleegd. De heer Vorriink, de woordvoerder van de P.v.d.A. in die dagen, zei:

„Ik behoor tot de zeer vele leden, die het betreunden in het Voorlopig Verslag, dat het aangeboden wetsontwerp geen enkel inzicht geeft in de omvang en de aard van de steun, die geboden wordt, terwijl evenmin blijkt, welke invloed deze steun in feite zal hebben op Nederlands militaire positie in Europa.”

Steeds werd betoogd, dat dat in overleg met de Kamer zou worden geregeld. Wat hier door middel van deze overeenkomst gebeurt, is dat men al die vaagheden van 1950 gebruikt om de atoombewapening van het Nederlandse leger door te voeren, waar toen waarschijnlijk wel niemand van gedroomd zal hebben, waarschijnlijk zelfs de toenmalige Nederlandse Regering niet.

Met de vraag, die ik over de bevoegdheid van de Nederlandse Regering ten aanzien van het gebruik van atoomwapens heb gesteld, hangt ook samen een element van het verdrag van 1950. De Minister-President heeft thans nadrukkelijk geweigerd antwoord te geven op de vraag wie het gebruik van deze atoomwapens zal bepalen. Dit wil zeggen, dat de mogelijkheid bestaat, dat de opdracht van Amerikaanse kant of van de zijde van de een of andere Amerikaanse bevelhebber wordt gegeven. De toenmalige Minister-President, dr. Drees, heeft in 1950 gezegd:

„De voorstelling, dat Amerikaanse opdrachten zouden bepalen, wanneer het Nederlandse leger marcheert” — in dit geval dus schiet — „, is natuurlijk volkomen onjuist.”

Deze uitspraak van de toenmalige Minister-President is volgens mijn bescheiden begrip van de vraagstukken, waarom het hier gaat, onlosmakelijk verbonden met het verdrag van 1950, maar onze huidige Minister-President, in het jaar 1959, laat deze vraag nadrukkelijk open, d.w.z. houdt de mogelijkheid open, dat volgens deze nieuwe overeenkomst Amerikanen zullen bepalen, wanneer het Nederlandse leger zal marcheren of schieten.

Samenvattend, moet ik zeggen, dat de beantwoording van onze vragen door de Minister-President buitengewoon onbevredigend is. Ik kan mij niet indenken, dat dit gevoel van onbevredigdheid speciaal bij onze fractie zou bestaan. Het moet toch dit Parlement wel iets zeggen, dat de Regering ten aanzien van de atoombewapening blanco volmacht vraagt, zonder dat er zelfs een debat in het Parlement aan verbonden is. Ik spreek hier over bepaalde aspecten van de overeenkomst, maar over de overeenkomst zelf hebben wij nog niet van gedachten kunnen wisselen. Wanneer het Parlement nog enig zelfrespect zou hebben, zou het, hoever de rest van de Kamer ook van ons afstaat, toch te kennen moeten geven, dat het deze overeenkomst aan een breedvoerige bespreking wenst te onderwerpen.

Bakker e. a.

Van de Regering mag men toch verwachten, althans wanneer zij nog enig zelfrespect heeft, dat zij de mogelijkheid daartoe opent, zodat degenen, die iets willen zeggen, dit ook kunnen doen, opdat de consequenties van deze overeenkomst van alle kanten kunnen worden overzien, hetgeen op dit ogenblik dringend nodig is.

Mijnheer de Voorzitter! Om een poging in deze richting te wagen, zou ik de Kamer een motie willen voorleggen, welke ik de eer heb op uw bureau te deponeren.

De Voorzitter: Door de heren Bakker, De Groot en Borst wordt de volgende motie van orde voorgesteld:

„De Kamer,

gehoord de beraadslagingen over de op 6 mei 1959 met de Verenigde Staten van Amerika gesloten „overeenkomst tot samenwerking op het gebied van het gebruik van atoomenergie voor de wederzijdse verdediging”,

verzoekt de Regering met betrekking tot deze overeenkomst een goedkeuringswet in te dienen, en gaat over tot de orde van dag.”.

Deze motie van orde wordt ondersteund door de heren N. van der Veen en Lankhorst en kan derhalve een onderwerp van beraadslaging uitmaken.

De Voorzitter: Ik stel voor, deze motie van orde te behandelen bij deze beraadslaging.

Daartoe wordt besloten.

De heer N. van der Veen (P.S.P.): Mijnheer de Voorzitter! Ik wil mij uitdrukkelijk beperken tot de zaak, die op het ogenblik aan de orde is, en niet op de gehele zaak van dit verdrag ingaan, omdat daarbij wel wat meer te pas komt. Gaarne wil ik echter met grote nadruk zeggen, dat uit het debat van vanmiddag duidelijk naar voren is gekomen, dat dit laatste verdrag een dermate grote wijziging in de verdediging van de Nederlandse natie meebrengt, dat het alleen al uit dat oogpunt zonder meer duidelijk is, dat, wanneer democratie inderdaad betekent het mede betrekken van volksvertegenwoordigers in de zaken, die gaan om leven en dood in ons eigen bestaan en in dat van de gehele Westerse en Oosterse samenleving, het niet meer dan billijk is, dat deze zaken openlijk in de Volksvertegenwoordiging aan de orde komen.

Het is op grond van deze overweging, dat onze fractie deze motie ondersteunt. Zij gaat van heel andere achtergronden uit; zij verworpt alle oorlogen en oorlogsvoering en zij ziet deze atoomverdragen als het vanzelfsprekende gevolg van het accepteren van de verdediging. Immers, als men verdedigen wil, moet men het ook goed doen. Anderzijds is zij echter van mening, dat de democratie in Nederland als zodanig reeds vereist, dat deze zaak op de normale wettelijke wijze aan de orde komt.

Wij zijn in onze fractie verder ervan overtuigd, dat het antwoord van de Minister-President niet in overeenstemming is met hetgeen wij verwachten van een verdrag, dat de uitvoering betekend van een ander verdrag, dat door de Kamer is aangenomen.

Wij zouden er dus met kracht op willen aandringen, dat dit verdrag in alle openlijkheid in de Kamer in de vorm van een wetsontwerp ter sprake wordt gebracht, ten einde daarbij verder te kunnen ingaan op de ongelooftelijke gevaren, die liggen in de voortgang van deze procedure voor het Nederlandse volk.

De heer De Groot (C.P.N.): Mijnheer de Voorzitter! Ik heb met belangstelling de verdediging van het regeringsstandpunt door de Minister-President beluisterd en de beantwoording van de vragen van mijn collega Bakker aangehoord, maar ik hoop, dat de Minister-President in tweede instantie over sterkere argumenten zal kunnen beschikken om die bezwaren

De Groot e. a.

te weerleggen. Als het hierbij blijft, geloof ik, dat hij onmogelijk zijn stelling kan volhouden. Het is toch duidelijk, dat het hier niet kan betreffen een technische uitvoering van het verdrag van 1950. In de eerste plaats, omdat het over andere goederen gaat dan in 1950 beschikbaar waren voor Nederland en waarover het in het verdrag ging. In de tweede plaats, omdat het andere betalingsvoorwaarden betreft. Als er aan een verdrag twee belangrijke kanten zijn, dan zijn het wel die, welke de soort van goederen betreffen, en die, welke de vraag bevatten, wie er zal betalen en niet alleen hoe er zal worden betaald. Dit is van belang, omdat door dit verdrag financiële verplichtingen worden of kunnen worden geschapen — duidelijk is dit tot nu toe nog niet —, anders dan in 1950 door de Kamer zijn goedgekeurd. De Kamer heeft zich toen, tegen ons advies in, uitgesproken vóór dit verdrag, daarbij steunende op bepaalde financiële voorwaarden, die eraan verbonden waren. Deze voorwaarden zijn bij het uitvoeringsverdrag blijkaar vervallen, zodat het onmogelijk een uitvoeringsverdrag kan worden genoemd.

Een tweede opmerking, die mij van het hart moet, is, dat ik de geachte Minister-President wil verzoeken in tweede instantie eens met Goethe te zeggen: „Ich bin des trocknen Tons nun satt.”. Zoals de geachte afgevaardigde de heer Van der Veen zeide: Het gaat om de atoomoorlog en om de vraag van leven en dood van ons volk. Het gaat om de vraag, of Nederland een actieve rol zal vervullen, of Nederland moreel en zelfs van het eigen standpunt van de Regering uit, er belang bij heeft om maar één geste te doen, die ons land een grotere verantwoordelijkheid zal opleggen bij de ontwikkeling in de richting van een zo grote verschrikking als een atoomoorlog. Het gaat om de vraag of ons land per se haantje de voorste moet zijn en of ons land weer als eerste, zoals bij het E.D.G.-verdrag aan de zijde van de Bondsrepubliek moet staan en daardoor een houding in de internationale politiek zou innemen, ondanks het feit, dat het hier schijnbaar een technische kwestie betreft, die toch een zeer grote politieke uitwerking kan hebben en mijns inziens zal hebben. Nederland moet niet in dezen een rol vervullen, die volkomen in strijd is met het karakter van ons volk en ons land en volkomen in strijd met zijn belangen en zijn toekomst.

De heer De Quay, Minister-President, Minister van Algemene Zaken: Mijnheer de Voorzitter! Ik moge allereerst even ingaan op de financiële zijde van het hier aan de orde zijnde vraagstuk. De regeling is zo, dat zowel de installaties als de materialen krachtens de overeenkomst van 1959, evenals gelijke leveranties krachtens het verdrag van 1950, om niet worden geleverd.

Wat de verdere beschouwingen van de heer Bakker betreft, die bepaald niet tevreden is over het door mij gegeven antwoord, omdat het te beperkt is en omdat ik niet ben ingegaan op onderdelen, die hij weer in tweede instantie heeft aangevoerd, moge ik herhalen, dat ik mij, gezien de beperking, die de Kamer heeft opgelegd bij de behandeling van dit onderwerp, nl. de twee punten, die ik in het begin van mijn betoog in eerste instantie heb genoemd, m.i. verplicht achtte, deze restrictie aan te houden. Ik geloof, Mijnheer de Voorzitter, als ik dit zo mag zeggen, dat deze beslissing van de Kamer ten aanzien van deze interpellatie ook volkomen juist is, want het ging over de brief van 26 mei 1959 van de Minister van Buitenlandse Zaken, betrekking hebbende op deze overeenkomst van 6 mei 1959. De vraag, in hoeverre wij hier te maken hadden met een uitvoeringsmaatregel, en alle beschouwingen, die daaraan vastgeknoopt kunnen worden over het verdrag van de wederzijdse hulpverlening inzake de verdediging, het verdrag 1950, over ..

De heer Bakker (C.P.N.): Vragen waren het, Excellentie!

De heer De Quay, Minister-President, Minister van Algemene Zaken: . . . over het N.A.V.O.-besluit van 1957 tot de invoering van de tactische atoomwapens en over het N.A.V.O.-verdrag, dat bij dit alles op de achtergrond staat, heb ik bij mijn

Minister De Quay e. a.

antwoord bewust willen uitschakelen. Als men in deze Kamer daarover wilde spreken, zou dit inderdaad een heel anders geaarde en een veel uitvoeriger discussie behoeven.

De heer **Bakker** (C.P.N.): Zoals het verdrag het ook vereist.

De heer **De Quay**, Minister-President, Minister van Algemene Zaken: Het is daarom, dat ik mij tot deze punten heb willen beperken.

Dit neemt niet weg, Mijnheer de Voorzitter, dat naar ik aanneem iedereen in deze Kamer en iedere Nederlander zich met zorg afvraagt, hoe de atoomenergie, met name op het gebied van de toepassing bij de oorlogsvoering, verder zal worden ontwikkeld. Ik ben ervan overtuigd, dat iedere Nederlander en dus zeker ook de Regering, die in dezen een bepaalde verantwoordelijkheid kan dragen, met zorgen over deze ontwikkeling is vervuld. Wanneer dit wapen wordt toegepast, zal dit leiden tot een vernietiging van grote delen van de bevolking van deze aarde. Iedereen zal dus verplicht zijn, eraan mede te werken, dat de toepassing van dit wapen wordt beperkt. Als wij echter over dit onderwerp praten, komen wij ten slotte terecht bij het adagium: „si vis pacem para bellum” en bij de vraag, of dit adagium thans van toepassing moet zijn of niet. Zolang er een wereldsituatie bestaat, waarin Nederland op dit gebied slechts een klein onderdeel vormt en waarin men er naar streeft, de rust en het evenwicht en daardoor ook de vrede te bewaren, zou het naar ons oordeel onverantwoord zijn, deze overeenkomst niet te sluiten.

Overtuigd dus van de zorgen, die de verdere ontwikkeling van het atoomwapen op het gebied van de oorlogvoering met zich brengt, herhaal ik de conclusie, die ik al heb uitgesproken, nl. dat de overeenkomst, waarom het hier gaat, een uitvoeringsovereenkomst is en daardoor dus niet in strijd met hetgeen hier is aangevoerd. Ik moet dan ook de aanvaarding van de ingediende motie ten sterkste ontraden.

De beraadslaging wordt gesloten.

De motie van de heer Bakker c.s. wordt met 102 tegen 5 stemmen verworpen.

Tegen hebben gestemd mejuffrouw Nolte, de heer Kramer, mejuffrouw Kok, de heren Fens, Reehorst, Scheps, Vondeling, Franssen, Albering, Koopman, Janssen, Stokman, mevrouw De Roos-Oudegeest, de heren De Kadt, Vermooten, Zwanikken, mevrouw Tellegen-Veldstra, de heren Assmann, Mulders, Brouwer, Kikkert, Witte, Couzy, Van der Goes van Naters, Van Rijckevorsel, E. A. Vermeer, Moorman, mevrouw Heroma-Meilink, de heer De Graaf, mevrouw Stoffels-van Haaften, de heren Corver, Van der Mei, Schuitemaker, Den Hartog, Oud, Visser, Roosjen, jonkvrouw Wttewaall van Stoetwegen, de heren Schuijt, Wierda, W. J. G. Peters, Samkalden, Beernink, Bogaers, Van Meel, Van Doorn, Kodde, Versteeg, Bruins Slot, Berkhouwer, Cornelissen, Korteweg, Verkerk, Blom, Van der Peijl, Van de Wetering, Lucas, Van Eibergen, Kieft, Van Nierop, Geertsema, Duynstee, Romme, Van Lienden, Koersen, Van Leeuwen, Van Dis, Aantjes, Ruygers, Posthumus, Van den Tempel, Den Uyl, Meulink, Smallenbroek, Daams, Suurhoff, Berger, mevrouw Kuiper-Struyk, de heer Roolvink, mejuffrouw Ten Broecke Hoekstra, de heren Welter, Drogen, Peschar, Hofstra, Van Dongen, De Ruiter, Van Vliet, Patijn, Van Dijk, mejuffrouw Knol, de heren Van den Heuvel, Van der Zanden, Westerhout, Engelbertink, Maenen, Laan, Weijters, Kranenburg, mejuffrouw Lemaire, de heren Baart, Bommer en de Voorzitter.

Vóór hebben gestemd de heren Bakker, Lankhorst, N. van der Veen, Borst en De Groot.

De **Voorzitter**: Namens de Kamer dank ik de Regering voor de verstrekte inlichtingen.

Voorzitter

Aan de orde is de behandeling van het wetsontwerp tot **Wijziging van de Vestigingswet Kleinbedrijf 1937 en van de Vestigingswet Bedrijven 1954 (5398)**.

(Zie deel III, 9de vergadering.)

De vergadering wordt voor enige minuten geschorst.

De vergadering wordt hervat.

De **Voorzitter**: Het is gewenst gebleken de bijzondere commissie voor de ontwerp-Financiële-Verhoudingswet 1959 (5472) met enkele leden, die als deskundigen op financieel-economisch gebied zijn te beschouwen, uit te breiden.

In verband hiermede stel ik aan de Kamer nader voor, bedoelde commissie aan te vullen met een tweetal leden, ieder met een plaatsvervanger.

Daartoe wordt besloten.

De **Voorzitter**: Ik benoem alsnog in deze commissie tot leden de heren Janssen en Peschar en tot hun plaatsvervangers resp. de heren Korteweg en Van de Wetering.

Aan de orde is de behandeling van het wetsontwerp **Wijziging van de Wet op de lijkbezorging (5257)**.

(Zie deel II, 9de vergadering.)

De **Voorzitter**: Het laat zich aanzien, dat het niet mogelijk zal zijn in de middagvergadering het wetsontwerp Wijziging van de Wet op de lijkbezorging af te handelen.

De Kamer heeft besloten, na afloop van de openbare middagvergadering in comité generaal de raming der voor de Tweede Kamer benodigde uitgaven in 1960 te behandelen.

Ik stel nader aan de Kamer voor, dit comité generaal te doen plaatshebben hedenavond na afhandeling van het wetsontwerp Wijziging van de Wet op de lijkbezorging.

Daartoe wordt besloten.

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van het wetsontwerp **Wijziging van de Wet op de lijkbezorging (5257)**.

(Zie deel II, 9de vergadering.)

De vergadering wordt te 5.48 uur namiddag geschorst tot des avonds 8 uur.

AVONDVERGADERING

(Bijeenroepingsuur 8 namiddag)

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van het wetsontwerp **Wijziging van de Wet op de lijkbezorging (5257)**.

(Zie deel II, 9de vergadering.)

De **Voorzitter**: Ik stel aan de Kamer voor, het voor de leden ter inzage gelegde gedeelte van het officiële verslag der *Handelingen* van de vorige vergadering goed te keuren.

Daartoe wordt besloten.

De vergadering wordt te 9.01 uur namiddag gesloten.

